

η ΕΠΟΧΗ των βιβλίων

3

Η Αρχαία Σκουριά, μισό αιώνα μετά

«Έτσι άπλωνε η έρημος ανάμεσά μας. Περιπατούσαμε και δε βλέπαμε τα ίδια, μιλούσαμε κι εννοούσε ο καλένας τα δικά του.»¹

Υπάρχει το βιβλίο ως περιεχόμενο, ως άυλο πνευματικό δημιουργήμα, λέξεις που φτιάχνουν νοήματα. Υπάρχει όμως και το βιβλίο ως μορφή, ως υλικό αντικείμενο, τυπωμένο χαρτί με εξώφυλλο. Πολλές φορές το βιβλίο ως υλική μορφή, ένα συγκεκριμένο βιβλίο, αποκτάει ένα δεύτερο άυλο περιεχόμενο, παράλληλο με το περιεχόμενο που έχει πλάσει ο συγγραφέας. Είναι ένα περιεχόμενο που διαμορφώνεται από τις εγγραφές των βιωμάτων, των σκέψεων και των συναισθημάτων των ανθρώπων που το πήραν στα χέρια τους και στη συνέχεια το τοποθέτησαν στη βιβλιοθήκη τους. Με έναν τρόπο που πολύ δύσκολα μπορεί να κατανοήσει κάποιος τρίτος, το βιβλίο, το συγκεκριμένο βιβλίο, μετατρέπεται σε μαγικό παλιμψηστό που αποτυπώνει την πορεία του βίου τους. Για τους κατόχους του αυτό το μαγικό παλιμψηστό λειτουργεί ως μνημονικό απείκασμα όσων έχουν οριστικά χαθεί, αλλά είναι πάντα εδώ.

Υπάρχει λοιπόν «Η αρχαία σκουριά» της Μάρως Δούκα, αλλά υπάρχει και η Αρχαία Σκουριά με το άσπρο μαλακό εξώφυλλο που αποτελεί μέρος της ζωής μου από τότε που μπορού να θυμηθώ τον εαυτό μου.² Οι γονείς μου δεν ήταν διανοούμενοι, αλλά εκείνη την εποχή, αν ήσουν προοδευτικός, δεν υπήρχε περίπτωση να μη διαβάσεις αρκετά βιβλία. Η μαμά μου ήταν αυτή που κυρίως διαβάζει, και αυτό που διαβάζει κυρίως ήταν ελληνική λογοτεχνία. Η ωραία καφέ βιβλιοθήκη από μασφί ξύλο γέμισε κάποια στιγμή και μετά βάλανε από δίπλα μια γάλα με λευκά ράφια, και μετά που γέμισε και αυτή, τα βιβλία άρχισαν να μπαίνουν στο ξύλινο διακοσμητικό περιβλήμα του τζακιού, το οποίο δημιουργούσε επιφάνειες σα ράφια. Σε αυτά τα ράφια του τζακιού ήταν και η Αρχαία Σκουριά με το λευκό μαλακό εξώφυλλο – ή έτσι τέλος πάντως το θυμάμαι.

Ένα βιβλίο που ήταν δύο

Γενικά «Η αρχαία σκουριά» θεωρείται το «μεγάλο μυθιστόρημα της Μεταπολίτευσης». Ειδικά για μένα, είναι οι γονείς μου και κυρίως η μαμά μου, οι διακοπές στη Ζαρούχλα, η Βάσω και ο Λευτέρης, με τους οποίους έκαναν πολλή παρέα οι δικοί μου, η ελεεινή μυρωδιά του παλιού αυτοκινήτου μας, η μάχη του ΚΚΕ (Εσωτερικού) «να σπάσει την πόλωση και να μπει στη Βουλή», η εποχή που όλα ήταν ήσυχα κι εύκολα. «Η αρχαία σκουριά» είναι η παιδική μου ηλικία.

Δεν ξέρω πώς ακριβώς το βιβλίο απέκτησε το δεύτερο παράλληλο περιεχόμενό του. Φαντάζομαι ότι επειδή το έβλεπα κάθε μέρα στο σπίτι, ταυτίστηκα στη μνήμη μου με εκείνα τα χρόνια. Νομίζω όμως ότι πρέπει να έπαιξε ρόλο και το πώς το έβλεπαν οι μεγάλοι. Ήταν το βιβλίο που είχαν όλοι διαβάσει και σε όλους άρεσε. Η δε Μάρω Δούκα είναι αγαπημένη συγγραφέας της μαμάς μου.

Στην εφηβεία αλλά και αργότερα, όταν είχα πια αποκτήσει ριζοσπαστική πολιτική συνείδηση, απέρριψα την Αρχαία Σκουριά, όπως άλλωστε και όλα τα βιβλία των γονιών μου. Τα βιβλία τους ήταν η καθημερινότητα της upper middle class, η ήσυχη ωραία ζωή, της οποίας η απόρριψη ήταν συστατικό στοιχείο της δικιάς μου ιδεολογικής ταυτότητας. Ειδικά «Η αρχαία σκουριά», που είχε αποκτήσει το χαρακτηρισμό συμβόλου, μου φαινόταν σαν να ήταν η Βάρκιζα, ο Μπερλιγκουέρ και η κυβέρνηση Τζαννετάκη μαζί, ότι δεν

έπρεπε να είναι η Αριστερά, ότι δεν έπρεπε να ήμουν εγώ. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το δεύτερο παράλληλο περιεχόμενο είχε αυτονομηθεί τελείως από το περιεχόμενο της συγγραφέως.

Τώρα που τα σκέφτομαι με την απόσταση του χρόνου, νομίζω ότι στην απόρριψη των βιβλίων των γονιών μου, που ήταν κυρίως ελληνική λογοτεχνία, δεν έπαιξε ρόλο μόνο η προσωπική πολιτική συνείδηση, αλλά και η περιορούσα κουλτούρα της παγκοσμιοποίησης. Κουλτούρα που μπορούσε να ενσωματώνει ανεπαίσθητα, την ίδια στιγμή που κατήγγελλε την οικονομική πλευρά της παγκοσμιοποίησης. Δεν υπήρχε λοιπόν ιδιαίτερος λόγος να διαβάσεις ελληνική λογοτεχνία, αφού ένας συγγραφέας από οποιαδήποτε χώρα θα μπορούσε να μιλήσει με ακρίβεια για τη ζωή στο παγκόσμιο χωριό. Άσε που αν είχε όντως αξία η ελληνική λογοτεχνία, θα είχε επιτυχία στην παγκόσμια αγορά, εκεί που πραγματικά έμοιαζε να κρίνεται τι είχε σημασία και τι όχι...

Στην πορεία, η απόρριψη των βιβλίων των γονιών μου μαλάκωσε πολύ – στην ουσία άρθηκε. Το πρώτο βιβλίο της μαμάς που διάβασα ήταν το «Ένας σκούφος από πορφύρα» (της Δούκα πάλι) και στη συνέχεια το «Αλεξανδρόν Κοκουαρέτο» στη μετάφραση του Χουρμούζου. Διατηρώ ακόμα μια ορισμένη επιφυλακή απέναντι στην ελληνική λογοτεχνία, η οποία μόνο ψυχροναλυτικά θα μπορούσε να εξηγηθεί, αφού η παλιότερη απόρριψή της μου φαίνεται πλέον επιπόλαιη κι επιφανειακή.

Διεσδυτική αποτύπωση και καλή λογοτεχνία

Πάντως, την Αρχαία Σκουριά δεν την είχα διαβάσει μέχρι πριν λίγες μέρες. Πήρα την απόφαση να την διαβάσω με αφορμή ένα podcast που ετοιμάζα για το Πολυτεχνείο. Δεν την αγόρασα, αλλά δανείστηκα από τη μαμά μου το βιβλίο με το λευκό μαλακό εξώφυλλο που είχαμε στο ράφι πάνω από το τζάκι. Κατόπιν κάμποσης σκέψης, κατέληξα στο συμπέρασμα ότι δεν θα ήταν απρεπές να κάνω υπογραμμίσεις πάνω στο βιβλίο, αφού ως οικογενειακό μαγικό παλιμψηστό, δεν μπορεί παρά να είναι δεκτικό σε νέες εγγραφές.

Δεν διάβασα την Αρχαία Σκουριά ως το «μεγάλο μυθιστόρημα της Μεταπολίτευσης» – παρόλο που αποτελεί όντως μια διεσδυτική και νηφάλια αποτύπωση μιας ολόκληρης εποχής. Την διάβασα ως καλή λογοτεχνία. Πολύ καλή λογοτεχνία. Λογοτεχνία που σε συγκινεί και την αισθάνεσαι νεανική, σχεδόν μισό αιώνα από τότε που εκδόθηκε το μυθιστόρημα, λογοτεχνία για τον άνθρωπο που αισθάνεται ξένος με τον κόσμο και τον εαυτό του, λογοτεχνία για την εξέγερση που αναζητεί τον χώρο της, λογοτεχνία για το αίνιγμα της πολιτικής στρατεύσεις που σε απελευθερώνει και ταυτόχρονα σε αλλοτριώνει.

«Η αρχαία σκουριά» απέκτησε τώρα ένα καινούργιο παράλληλο περιεχόμενο, πιο κοντινό στο περιεχόμενο της συγγραφέως. Όχι μόνο γιατί την διάβασα και μου άρεσε, αλλά γιατί τα τελευταία χρόνια κουβεντάζω ωραία με τη μαμά μου για την πολιτική, τον κόσμο, την Αριστερά. Και αυτές οι ωραίες κουβέντες μας έπρεπε να βρουν τον τρόπο να εγγραφούν στο μαγικό παλιμψηστό με το λευκό μαλακό εξώφυλλο που βρισκείται πάντα στο ράφι πάνω από το τζάκι.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΛΜΠΙΑΝΗΣ

Σημειώσεις
 1. Μάρω Δούκα, «Η αρχαία σκουριά», εκδόσεις Πατάκη
 2. Το συγκεκριμένο βιβλίο στο οποίο αναφερόμαι είναι η έκτη έκδοση της Αρχαίας Σκουριάς από τον Κέδρο, με χρονολογία 1981.

«Η αρχαία σκουριά» είναι οι γονείς μου και κυρίως η μαμά μου, οι διακοπές στη Ζαρούχλα, η Βάσω και ο Λευτέρης, η ελεεινή μυρωδιά του παλιού αυτοκινήτου μας, η μάχη του ΚΚΕ (Εσωτερικού) «να σπάσει την πόλωση και να μπει στη Βουλή», η εποχή που όλα ήταν ήσυχα κι εύκολα. Είναι η παιδική μου ηλικία.

ιστορίες για βιβλία